

יום ירושלים / ישיבת אפרת

האם מותר לעלות למקום המקדש בזמן הזה?

הראב"ד אומר בסוף השגות על הרמב"ם במשנה תורה: "לפיכך הנכנס אחריו למקום אין בו כרת". הסברא הכללית היא שלדעת הראב"ד מותר לאדם טמא לעלות למקום המקדש שהרי "אין בו כרת", אבל יש מי שמדייק מדברי הראב"ד שאמנם אין בזה איסור כרת אבל יש פה איסור לעלות. הראב"ד לא אומר 'על כן אסור לעלות' זה ברור לו. הוא רוצה להדגיש 'אין בו איסור כרת'. ואני תמה: אם אין כרת אין גם איסור לעלות - או שקדוש הוא או שאיננו קדוש. אם שלמה המלך קידש את המקום יש בזה איסור כרת, ואם שלמה לא קידש את המקום מאיפה יש איסור לעלות?

ראייה לקדושת המקום מאוהל מועד

אוהל מועד עמד במקום מסויים וכשפרקו אותו והעמידו אותו בחנייה הבאה - וכי נשארה קדושה במקום? ברור שלא. כלומר הפירוק מבטל את הקדושה. האם נוכל להקיש מאוהל מועד לבית המקדש? רש"י אומר שהוא איננו יודע אם יתדות אוהל מועד היו מונחות על גבי האדמה או שהן היו תקועות בתוכה. ומסביר הרבי מלובביץ' שיש נפקא מינא לדינא. אם היתדות היו מונחות על גבי האדמה ברור שרק חלל אוהל מועד נתקדש, ואם היתדות היו תקועות באדמה הרי שגם האדמה נתקדשה, וכן עומק האדמה עד למקום שהגיעו אליו היתדות. וממשיך הרבי מלובביץ' כך: אם היתדות היו תקועות באדמה הרי פקעה קדושת האדמה עם פירוק האוהל. ויש לנו ראייה לבית המקדש שפקעה קדושת מקום המקדש עם החורבן. אבל אם היתדות היו רק מונחות על האדמה אין לנו ראייה מאוהל מועד לבית המקדש. ואולי נוכל לומר שבכוונה השאירו את היתדות מונחות על האדמה כדי שלא לקדש את עומק האדמה, אבל בית המקדש שהיו לו יסודות בעומק האדמה כדי שיוכל לעמוד, נתקדשה האדמה בגלל יסודות אלה, וכשבטל הבית לא נתבטלה קדושת המקום. ואז מובנים דברי מי שאומר שעל המקום אסור לעלות אף על פי שהבניין נתבטל.

לפיכך אפשר לומר שהראב"ד הכריע שאסור לעלות על מקום המקדש משום הספק של רש"י לגבי יתדות אוהל מועד, אם הן היו מונחות על האדמה או שהיו תקועות בה. ולגבי חיוב כרת אפשר לפרש את דברי הראב"ד, שאכן אסור לעלות למקום המקדש משום קדושת המקום, אבל כיוון שהבית נהרס אין בזה איסור כרת, כי איסור כרת יש רק לקדושת הבית.

המקום קדוש משום הייעוד שיש לו

בתורה נאמר: "המקום אשר יבחר". למקום יש קדושה עצמית משום שהוא נברא כדי שייבנה עליו בית המקדש כמו שראה אותו יעקב בחלום, ויצחק נעקד על אותו מקום. קדושה זו אינה מתבטאת בתחילה באיסור לעלות על המקום בטומאה, אבל אחרי שנבנה הבית נתקדש המקום קדושה כזו שאסור לעלות עליו בטומאה. ואפשר לפרש אחרת. קדושת המקום היא משום שבמקום זה נבנה המקדש וכשנתבטל ונחרב מיועד הוא המקום שייבנה עליו שוב במהרה בימינו. מכאן נובע שנשאר איסור לעלות על המקום בטומאה. אבל אוהל מועד כשפורק נתבטלה קדושת המקום כיוון שלא יקימו שוב באותו מקום את אוהל מועד וכן שילה - בטלה קדושת שילה לחלוטין כי על אותו מקום לא יקימו יותר את אוהל מועד. וכיוצא בזה נוב וגבעון.

ראייה לקדושת המקום מהשחתת הארץ בימי המבול

"ויאמר ה' קץ כל בשר בא לפני ... הנני משחיתם את הארץ". [בראשית ו' י"ג]

הרב שלמה מן ההר זצ"ל

פירש רש"י: "את הארץ' - עם הארץ, אף ג' טפחים של עומק המחרשה נימוחו ונטשטשו". מה הם ג' הטפחים? עומק האדמה שהשתמשו בה. במעשיהם טימאו את הארץ ואת עומקה, והקב"ה החריב את הארץ עד לאותו עומק שלשם הגיעו מעשיהם. במקביל לזה מגיעה קדושת בית המקדש עד לעומק האדמה, עד לאותו עומק אדמה שהבית זקוק לו והוא יסוד הבניין.

המקום קדוש רק בהיותו של כל ישראל

הגמרא דנה במסכת הוריות אם כל שבט נחשב לקהל בפני עצמו. הנושא בגמרא הוא הוראת סנהדרין להתיר דבר, וההוראה היתה בטעות, וישראל הלכו אחרי ההוראה ועברו על דבר שלפי האמת חייבים עליו כרת. כשנתבררה הטעות צריך להקריב פר העלם דבר של ציבור- חטאת על הוראה שהיתה בטעות וגרמה שרוב הציבור עבר על דבר שחייב כרת. שם בהוריות דנה הגמרא אם הקורבן הזה בא רק אחרי הוראה שגוייה של סנהדרין של כל ישראל, או אולי סנהדרין של שבט הורתה הוראה שגוייה, ואנשי השבט עשו כדברי ההוראה השגויה, ואז אין הפרט מביא קרבן יחיד אלא סנהדרין של השבט מביאה קרבן העלם דבר, שהוא חטאת עבור כל השבט. אפשר להעלות על הדעת שבמקביל לזה תתעורר גם שאלה אם שבט אחד שנקרא ציבור יוכל להקים במת ציבור.

ירבעם בן נבט הורה להם לישראל, שהואיל והם נפרדו מאנשי יהודה ומבני ירושלים והפכו לממלכה נפרדת, יכולים היו לבנות בשומרון בית מקדש מקביל ודינו היה כדין במת ציבור. בזה אפשר להסביר את מעשהו של ירבעם בן נבט. יש לכך הוכחות בכתובים - מהושע. שם נאמר על בני אפרים [פרק ט' פסוק ג' ד']: "לא ישבו בארץ ה' ושב אפרים מצרים...לא יסכו לה' יין". משמע שכשהיו בארץ ה' נסכו יין בבמת ציבור שלהם.

ריה"ל כשהוא מתאר שמלך כוזר בנה אוהל מועד והקריב בו קורבנות, דעתו היתה שבמת ציבור אפשר לבנות לא רק בא"י אלא גם בחוץ לארץ. ואז יוצא שלדעתו של ריה"ל פקעה קדושת ירושלים ובטלה גם קדושת ארץ ישראל משום שאין כל ישראל ביחד. איך יפרש ריה"ל את הושע "לא ישבו בארץ ה'" ? הוא יפרש ודאי, שהרי צריכה היתה מלכות אפרים להתחבר עם מלכות יהודה ולקיים את קדושת ארץ ישראל ולא עשתה זאת - וזה חטאה.

במת ציבור - אפשר להקריב עליה כל קרבן, להוציא קרבן פסח שאי אפשר להקריב אותו אלא בבית מקדש של כל ישראל. במסכת פסחים צ"א ע"א אומר רבי שמעון: "מניין לזובח את פסחו בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בלא תעשה? ת"ל 'באחד שעריך'. לא אמרו, אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד.